

MANSFELD A DOBYTÍ PLZNĚ ROKU 1618

LUKÁŠ M. VYTLAČIL

Počínaje rokem 2018 se naskytá řada příležitostí reflektovat historické události třicetileté války ve spojení s jejich 400. výročím. Jedním z těchto „připomínkových“ příspěvků je též kniha Jana Kiliána **Dobytí Plzně 1618**, která již podle svého názvu pojednává o důležité vojenské akci z počátků první fáze mnohaletého válečného konfliktu a rovněž o jednom z nejvýznamnějších vojenských vítězství českých stavů.

V úvodu knihy autor shrnuje dosavadní stav bádání a ohlasů, které sleduje již od relace přímého účastníka obléhání západočeské metropole, mansfeldského polního kazatele Johanna Jacoba Heilmanna, až po nejnovější historiografické práce. Následně se již pouští do výkladu vlastních událostí. Plzeň na počátku stavovského povstání popisuje jako sebevědomé královské město s hrdou minulostí pevné katolické hráze, kterou nedokázali pokořit ani husité. Z toho pramenilo přesvědčení o nedobytnosti města, jehož fortifikace však od pozdního středověku začala zaostávat za vývojem obléhacích i opevňovacích technik. Kilián nicméně upozorňuje, že i po husitských válkách zde žili nekatolíci. V roce 1574 dokonce utrakvisté a evangelíci získali většinu v městské radě, ačkoliv jinak ve městě tvořili menšinu. Ta však čelila neustávajícímu katolickému tlaku, který vyvrcholil v druhé polovině 70. let 16. století, kdy byli nekatolíci svých pozic zbaveni a s pomocí represivních nařízení marginalizováni.

Politická orientace Plzně tedy byla zřejmá. Bezprostředně po defenestraci začalo město zbrojit, přijalo do svých hradeb posilu císařských oddílů pod velením Felixe Dornheima a zaujalo otevřeně nepřátelský postoj. Ten se projevoval jak povýšeným jednáním se stavovskými direktory, tak i vojenskými aktivitami. Souběžně s tím se odehrávala jednání mezi Petrem Arnoštem II. z Mansfeldu a savojským vévodou Karlem Emanuele. Zde Kilián upozorňuje na Mansfeldovo napojení na markraběte Jáchyma Arnošta Braniborsko-Ansbašského, u jehož dvora zastával významné postavení, a Kristiána I. z Anhaltu, jenž byl již tehdy ve službách vůdce protestantské Unie, kurfiřta Fridricha Falckého. Jak autor uvádí, patrně právě na Anhaltův popud se savojský vévoda rozhodl využít Mansfelda v rámci svého záměru na získání císařské koruny a podpořit s jeho armádou české stavy v započatém zápase s Habsburky.

Dílčí vojenské střety kniha zmiňuje ještě před samotným obléháním. Zatímco direktorium stále doufalo v dohodu a snažilo se Plzeň přimět alespoň k neutralitě,

když už nebylo možné doufat ve spojenectví, plzeňská posádka podnikala výpady do okolí. Při nich svedla menší boje s krajskou hotovostí, se sousedním Stříbrem a dokonce měla zadržet a uvěznit několik rytířů. V rámci příprav na hájení města také spálili jen nedokonale opevněné předměstí, aby nemohlo být využito jako opěrný bod ze strany obléhatelů. Samotná krajská hotovost však nedisponovala dostatečnou silou k regulárnímu obležení města. K němu došlo až mezi 19. až 22. zářím 1618, kdy ho Mansfeldovy oddíly poprvé uzavřely. Kvůli chybějící těžké artilerii, bez níž bylo v podstatě nemožné opevněné město dobýt, a příkazům direktorů, kteří měli obavy o zničení Plzně, se však vojsko vrátilo do svého předchozího ležení. Po dalších neúspěšných jednáních s městskými představiteli však bylo město již 28. září znovu obleženo.

Při líčení vlastního obléhání Kilián nejprve popisuje plzeňskou fortifikaci, která sestávala ze sice zastaralých středověkých hradeb, ovšem efektivně zesílených korytem řeky Mže a hlubokými vodními příkopy. Posílené však bylo také Mansfeldovo vojsko, a to především o těžké dělostřelectvo, s jehož pomocí mohlo začít regulární dobývání opevněného města. Dál v textu se pak již autor věnuje vlastnímu taktickému postupu, kdy došlo k citelnému poškození hradeb na několika místech a k několika neúspěšným pokusům o jejich zdolání. Důležitý průlom se podařil u Pražské brány a tzv. císařského domu, který na hradbách nechal postavit Rudolf II. a jež se podařilo obléhatelům také obsadit. V přiloženém dobovém vyobrazení Plzně na stranách 44 a 45 je sice tento dům zvýrazněn, bohužel však vychází do knižní vazby a není tedy příliš viditelný. 21. listopadu byl po několikadenním odkladu vyhlášen generální útok a díky taktické pozici v císařském domě a úspěšnému ostřelování se Mansfeldovým vojákům podařilo do města vstoupit dnešní Dřevěnou ulicí, jež v pozdější minulosti nesla též název Mansfeldova. Kilián zmiňuje i pokusy o průlomy na jiných místech za pomoci tzv. petard (děl s krátkou hlavní umístěných na bránu), které však nebyly úspěšné. I po ztrátě pozic u Dřevěné ulice však obránci kladli tuhý odpor, opevnili se na náměstí a založili ve městě oheň. Ten znesnadňoval postup obléhatelů, kteří směrem k náměstí postupovali probouráváním se z jednoho domu do druhého. Po stažení městské posádky do poničeného františkánského kláštera město nakonec kapitulovalo a stalo se na dva roky Mansfeldovou hlavní základnou. Kilián zdůrazňuje zejména v té době mimořádnou disciplínu vojska, které zachovalo nevídanou kázeň a podle důrazných pokynů Mansfelda, opakovaně instruovaného českými stavy, město nevyplenilo.

Výklad knihy zde však nekončí a krátce shrnuje ještě následující události, kdy Mansfeld postupně obsadil různé opěrné body v západních a jižních Čechách, zároveň však utrpěl důležitou porážku v bitvě u Záblatí, která otrásla jeho pozici. Následkem toho byl v Plzni připravován neúspěšný pokus o převrat. Se svolením Fridricha Falckého navíc skončila podpora ze strany Karla Emanuela Savojského a Mansfeld tedy přešel plně do českých služeb. Kilián samozřejmě neponechává

stranou ani události těsně před bělohorskou bitvou a otázku tzv. Mansfeldovy zrady. V té souvislosti zmiňuje, že pokud by Mansfeld uposlechl rozkazu a chtěl své jednotky připojit ke stavovskému ležení u Rokycan, musel by prorazit přes pozice císařských a ligistických vojsk, což se mu jako zkušenému stratégovi muselo i s ohledem na výraznou početní disproporci jevit jako velice riskantní. Vzhledem k situaci proto raději uzavřel s nepřátelskými vojsky několikadenní příměří a pokračoval v diplomatických jednáních, která však již nic dalšího Mansfeldovi nepřinesla. Během jara a léta roku 1621 postupně přišel o většinu pozic v západních a jižních Čechách, 21. března mansfeldská posádka (v době Mansfeldovy nepřítomnosti) dokonce vydala samotnou Plzeň vojsku ligistického generála Jana Tserclaese Tillyho.

Rozsahem nevelká práce tedy podává stručný, ale ucelený pohled na dobytí Plzně v širším kontextu událostí stavovského povstání. Text navíc doprovází celá řada především dobových vyobrazení, což knize nesporně dodává na atraktivitě pro širokou obec čtenářů.

Kilián, Jan: Dobytí Plzně 1618. Edice Útrapy a hrůzy třicetileté války 2, Veduta. České Budějovice 2018. 96 s.